

Վանո Սիրադեղյան

ՀՅԴ-ն չի կարող եկեղեցին չպատակտել

Կ

ամ՝ ինչո՞ւ է կուսակցությանը հարկավոր սեփական եկեղեցի

Պատակտված եկեղեցի, պատակտված ժողովուրդ սա իդեալական միջավայր է պահանջատիրության քրմերի համար: Սուտ են ասում, թե պահանջատիրության հաջողության համար (հավանաբար, տեսականորեն) համախումբ ժողովուրդ է պետք:

Համախումբը ենթադրում է կոնսենսուսի պարտադիր լինելը: Կոնսենսուս ոչ թե տեսական, ընդհանրական կամ համայնքային կոնկրետ հարցերի շուրջ, այլ ազգային-պետական խնդիրների առաջնահերթությունների ցանկի հաստատման առումով: Այս դեպքում կոնսենսուսը, ազգային համաձայնությունը պահանջատիրության օգտին լինել չի կարող այն պարզ պատճառով, որ Հայրենիքի ու ժողովրդի գոյության խնդիրը առաջին պլան է գալիս: Դժվարը մեկ անգամ փող հանգանակելն է: Նպատակը կարող է վեհագույն լինել: Նպատակը կարող է ժամանակի ընթացքում կորչել կամ դառնալ հեղհեղուկ, բայց փողը կգտնի նոր նպատակ: Փողը կգտնի ծախսվելու արդարացում: Դեռ մեզ հայտնի չէ մի հիմնադրամ, որը կամավոր փակված լինի՝ իր հանձնառությունը ավարտած լինելու պատճառով: Ավելի շուտ հիմնադրամը կփոխի իր հոգածության առարկան, ասենք՝ մահամերձներից նորածինների վրա տարածվելով, քան կազդարարի (հաղթականորեն, ի դեպ) իր հանձնառության ավարտը: Անտեր փողը իր շուրջը գզվոտոց է սարքում:

Անտեր փողի այլ տեսակը՝ հասարակական ֆոնդը (բարեգործական, ազգային եւ այլն) իր շուրջը նախ ստեղծում է կառույց: Իսկ այդ կառույցը այլեւս ինքը իրեն պիտի վերարտադրի: Եւ որտեղ արտադրություն, այնտեղ գերարտադրություն:

Սկզբում առաջանում է կամավոր նվիրատվությունների հաշվառման ֆունկցիա, հետո՝ փողը իրացնողների ցանց, հետո՝ ստուգողների ցանց: Հետո՝ ապահովության սիստեմ, որը մի մասով դառնում է կամավոր բարեգործներին հաշվառելու, մասամբ էլ՝ միանվագ նվիրատվությունը պարբերականի վերածելու համոզելու, ապա եւ ստիպելու կառույց: Այդ կառույցը չի կարող գործունեության դաշտը չընդլայնել նոր «կամավորների» վերբովկայի միջոցով, ինչը վերջին հաշվով վերածվում է բանալ ռեկետի:

Չուգահեռաբար խնդիր է առաջանում դրամագլուխը նպատակային օգտագործելու հաշվետվության, հետո՝ հրապարակային հաշվետվության, ինչի համար առաջանում է մամուլ ունենալու խնդիրը, որը հաշվետվության ֆունկցիան վեր է ածում հանգանակության պրոպագանդան ֆունկցիայի, ինչը, իր հերթին, հանգում է դրամի շուրջ ստեղծված կառույցի գործունեության արդարացման, հետեւապես եւ փառաբանման՝ ավելի մեծ գումարներ ժողովելու համար: Արդյունքում ստացվում է ազգային կուսակցություն՝ իր մամուլով, իր ապահովության ծառայության հրոսակախմբերով, իր ուռճացող մարմինը պահպանելու, վերարտադրվելու բնական-պարագիտային բնագոյով:

Անշուշտ, նախնական նպատակը բոլորը մտքի մեջ ունեն, բայց կառույցը արդեն ապրում է ինքնավերարտադրության օրենքներով, կարելի է ասել՝ ինքնանպատակ, կարելի է ասել՝ աննպատակ-հարցի էությունը չի փոխվում: Այլեւս կարելի է նպատակները կոտորակել, բազմապատկել, կարելի է յուրա գնալ նպատակի հիշողությամբ: Ինչո՞ւ է կուսակցությանը անհրաժեշտ սեփական եկեղեցի - որովհետեւ եկեղեցին փող լվանալու ամենաապահով տեղն է: Նաեւ հանգանակության ցանց եւ խստականոն երկրների ծառայություններից կուսակցական-եկեղեցական հարկահանությունը քողարկող սքեմ որպես: Նաեւ կուսակցական «արշակը» պահ տալու ապահով տեղ: Անհնար է պնդել, թե մեր եկեղեցիների անջատ գոյությունը սոսկ կուսակցական քմահաճույք է եղել, այլ ոչ թե կոմունիզմի դեմ համաշխարհային պայքարի դրսեւորումներից մեկը: Բայց

մեկ որ ստեղծվել է անիշխան ու ցանուցիր ժողովրդի այս գոյածեւը, դա տեւական լինելու դատապարտված է: Երկատված այդ գոյության «բնական թշնամին» հայկական պետականությունն է, չնայած ազգային կյանքը դրսում կառույցի բերելու առանցքային խնդիրը, եթե չեն սխալվում, եղել է հայկական անկախ պետության ստեղծումն ու ժողովրդին պետության շուրջ համախմբելը: Բայց ինքն իրեն վերարտադրող օրգանիզմը այլևս ինքնաբավ է եւ այն իր գուգահեռ, ծախսատար գոյությունը, գիտակցաբար թե ոչ, ապահովելու համար կեղծ նպատակներ է փնտրում եւ գտնում, կամ վերածեւակերպում է նպատակը:

Կամ գնում է ամենադյուրին ճանապարհով՝ ժողովրդին պահում է ստատուս քվոյի կետի վրա՝ երկու եկեղեցիով երկու մասի բաժանված հայություն:

Երկուսի է բաժանված անգամ ազգային նպատակը-ժողովրդի մի մասը Հայկական անկախ պետության տերն է, մյուս մասը՝ դեռ չի հասել Հայ Դատով հետապնդվող իր նպատակին: Ինչպես հասկանում եք, սա հավերժական ընթացք է: Եվ բանն էլ հենց այն է, որ ամեն վերարտադրություն, առավել եւս պատրանքի, միտված է անսահմանության: Պետք չէ ինքնախաբեությամբ զբաղվել, իբր դա համազգային նպատակ է: Իր եթերայնությամբ, բուն Հայկական պետության գոյությունը վտանգող իր էությամբ այն չի կարող համազգային լինել: Եւ այդուհանդերձ, դրսի կուսակցությունների կողմից ժողովրդին պարտադրված այդ կենսածեւ, իդեալական տարբերակը հակառակորդ չունենալն է՝ ի դեմս Հայկական պետության: Ավանդական կուսակցությունները հեռանկար չունեն Պետության գոյության պայմաններում, եւ նրանք, հատկապես դաշնակցությունը, ամեն ինչ անում են եւ կանեն, որ Հայաստանը վերադառնա կիսապետականության կարգավիճակին եւ հնարավորություն չունենա ներագդելու Սփյուռքի հասարակական հարաբերությունների վրա, ինչը արդեն տեղի էր ունենում Տեր-Պետրոսյանի իշխանության տարիներին:

Իհարկե, կուսակցությունը Հայաստանում ինչ-ինչ լծակներ է ձեռք բերել, քիչ-միչ փող է աշխատում, բայց ի՛նչ համեմատություն՝ եւս մեկ միլիոնով ստվարացած Սփյուռքը միահեծան շահագործելու հնարավորությունների հետ: Պիտի արժանին մատուցել այս վերջին պառակտիչ որոշումը ընդունողներին (խոսքը

Կանադայում անթիլիասական թեմ ստեղծելու որոշման մասին է): Քաղաքական պահը ճիշտ է ընտրված: Երբ Հայաստանի կառավարությունը երկրի գույքն է հանձնում այլ պետության, դժվար է Անթիլիասին հակաճառել, բացի պառակտելու մասին մերկապարանոց հայտարարություններ անելը, որովհետև ի՞նչ երաշխիք կա, որ վաղն էլ Էջմիածնի վանքապատկան տարածքները չեն տրվի պարտքի դիմաց:

Սա այն եզակի դեպքերից է, երբ Անթիլիասը իրեն ապահովագրում է իր իսկ կուսակցության անգիտակից թե գիտակցված քաղաքականության հետևանքներից: Կիլիկիո եկեղեցու վարքի մեջ որքան էլ Էական լինի դաշնակցության դերը, պիտի չանտեսել նաև այն հանգամանքը, որ անհնար է, որ Սփյուռքի բազմամարդ համայնքները ապաստանող երկրների իշխանությունները անհանգստացած չլինեն վերջերս Հայաստանի անկախությանը սպառնացող վտանգներից եւ շուգենան իրենց հպատակների հավատի սպասավորներին հեռու պահել ռուսական եկեղեցու եւ ռուսական գաղտնի ծառայությունների ազդեցությունից: Ով-ով, բայց գաղտնի ծառայությունները լավ են ճանաչում ոչ միայն սեփական եկեղեցու սպասավորների, այլև ու հատկապես՝ գաղութների հոգեւորականների խոցելիությունը այս կամ այն ծառայության հանդեպ:

Ի դեպ, կասկած կա, որ Տեր-Պետրոսյանի հրաժարականի պատճառներից մեկը եկեղեցիների միավորմանը ձեռնամուխ լինելու անպատեհ փորձն էր՝ Անթիլիասի կաթողիկոսին Հայաստան բերելով: Դժվար թե Տեր-Պետրոսյանը կարծում էր, որ այդ քայլով միավորման ընթացքը կարող է անդառնալի լինել: Մի բան, սակայն, վստահորեն կարելի է պնդել . այն, որ նա թերագնահատեց այդ քայլի հանդեպ Արեւմուտքի ու Մերձավոր Արեւելքի երկրների գաղտնի ծառայությունների հնարավոր ռեակցիայի ուժգնությունը: Միաժամանակ դա հարված էր ռուսական ծառայություններին: Հայկական եկեղեցին միավորելը նշանակում էր եկեղեցական մեծ վերաշինություն: Վերաշինությունը կստացվեր թե ոչ, հայտնի չէր, բայց գործընթացը խառնում էր միանգամից մի տասնյակ երկրների գաղտնի ծառայությունների հաշիվները, ոչինչ չտալով, ի դեպ, հայկական չեղած հետախուզությանը:

Համենայն դեպս, մոտ ապագայում: Այդ պահից էլ սկիզբ առավ առաջին նախագահի ձախորդությունների շրջանը: Հենց կաթողիկոսական ընտրություններից հետո: Եւ Տեր Պետրոսյանը կորցրեց ոչ միայն մեծ պետությունների, այլեւ արաբական երկրների աջակցությունը: Ահա թե ինչ դեր ունի եկեղեցին մեր կյանքում: Կիլիկիո Կաթողիկոսին Հայաստան բերելը հանդուգն, արտիստիկ, մի խոսքով՝ «ազգային» քայլ էր, եւ պատմությունը այդ քայլն էլ արձանագրեց ի նպաստ առաջին նախագահի: Բայց ինչպես ամեն մի զուտ «ազգային» քայլ, վերջին հաշվով դուրս եկավ ոչ միայն խիստ վտանգավոր, այլեւ, ինչպես տեսանք, անիմաստ: